

บทที่ 1

ความเป็นมาของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2495

เมื่อคณะราษฎรยกอำนาจได้สำเร็จ เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว คณะราษฎรได้วางหลักประชาธิปไตยให้ดำเนินไปที่ละขั้นตอนตามมาตรา 10 ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งรวมกฎหมายเลือกตั้งไว้ด้วย แบ่งเป็น 3 สมัย คือ¹

สมัยที่ 1 นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนี้เป็นต้นไปจนกว่าจะถึงเวลาที่สมาชิกในสมัยที่ 2 จะเข้ารับตำแหน่งในคณะราษฎร ซึ่งมีคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร เป็นผู้ใช้อำนาจแทน จัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นเป็นจำนวน 70 นาย เป็นสมาชิกสภา

สมัยที่ 2 ภายในเวลา 6 เดือน หรือจนกว่าจะจัดประเทศเป็นปกติเรียบร้อย สมาชิกในสภาจะต้องมีบุคคล 2 ประเภท ทำกิจกรรมรวมกันคือ

ประเภท 1 ผู้แทนราษฎรได้เลือกขึ้นจังหวัดละ 1 นาย ต่อจำนวนราษฎรแสนคน

ประเภท 2 ผู้เป็นสมาชิกอยู่แล้วในสมัยที่ 1 มีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ 1 ถ้าจำนวนเกินให้เลือกกันเองว่าผู้ใดจะคงเป็นสมาชิกต่อไป ถ้าจำนวนชาติใหญ่ที่มีตัวอยู่เลือกบุคคลใด ๆ เขาแทนจนครบ

¹พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475.

สมัยที่ 3 เมื่อจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักรได้สอบไล่วิชาประถมศึกษาจำนวน
เกินกว่าครึ่ง และอย่างช้าคงไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้สมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร ต้องเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกตั้งตนเองทั้งสิ้น ส่วนสมาชิกประเภทที่ 2 เป็นต้นไม่มีอีกต่อไป

คณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ได้แต่งตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราว จำนวน 70 นาย
สภาผู้แทนราษฎร เปิดประชุมครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ที่ประชุมเลือก
เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร คนแรก พระยาอินทรวชิตเป็นรองประธาน
สภา หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นเลขาธิการในการประชุมครั้งนี้ หลวงประดิษฐมนูธรรม เสนอให้
พระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นประธานคณะกรรมาการราษฎร (นายกรัฐมนตรี) ที่ประชุมเห็นชอบ
เป็นเอกฉันท์ ประกอบยกยอกรรมาการราษฎร (รัฐมนตรี) อีก 14 นาย ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตาม
วิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญการปกครองฉบับชั่วคราว เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475

ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายรัฐสภา กับฝ่ายบริหาร

มีขึ้นครั้งแรกเมื่อรัฐบาลได้เสนอสัญญาจำกัดการคลังซึ่งทำไว้กับนานาประเทศ เพื่อ
ขอความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร แต่สภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติด้วยมติ 73 : 25¹
เป็นการพ่ายแพครั้งแรก ความวิถทางประชาธิปไตยของ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา
เมื่อพ่ายแพ้รัฐบาลจึงลาออกตามวิถทางรัฐธรรมนูญ

พ.อ. พระยาพหลฯ ได้กลับเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 22
กันยายน พ.ศ. 2477

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วิสามัญ/2477 เล่ม 22 หน้า 178
อ้างจาก ประพันธ์ รักพงษ์, การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหาร
และรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัย พุทธาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 47

พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 5 สมัย รวมเวลา 5 ปี 2 เดือนเศษ ได้กำจัดเสี้ยนหนามทางการเมืองไทยไม่ให้เขาร่วมรัฐบาล ที่สำคัญอาศัยศาลพิเศษ และพระราชบัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือ

เมื่อพิจารณาแล้วรัฐบาลน่าจะมีเสถียรภาพมั่นคง แต่กลับไม่มั่นคงในเวลาต่อมา เพราะมีสถาบันทางการเมืองอีกแห่งคือรัฐสภา ซึ่งคอยเหนี่ยวรั้งตลอดจนคัดค้านการปฏิบัติงานที่เกินขอบเขตของบุคคลในคณะรัฐบาล มีการตั้งกระทู้ถามเสนาอยู่คดีและลงมติไม่เห็นชอบกับกฎหมายที่รัฐบาล เป็นผู้เสนอ

ในช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2480 นั้น ปรากฏว่าบทบาทของสภาผู้แทนราษฎรได้เพิ่มความสำคัญมากขึ้น บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ประเภทที่ 1) ต่างก็พยายามสร้างชื่อเสียงให้แก่ตนเองโดยการตั้งกระทู้สำคัญ ๆ เข้าสู่สภาอยู่เป็นประจำ เช่น กระทู้ถามของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีเกี่ยวกับเรื่องที่ทำหทารแสดงปาฐกถาทางวิทยุกระจายเสียง มีข้อความที่ประนามและตำหนิสมาชิกประเภทที่ 1 ที่อภิปรายคัดค้านพระราชบัญญัติงบประมาณ พ.ศ. 2480 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณของกระทรวงกลาโหม และพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2479

การโต้แย้งเกิดขึ้นแรงมากระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2480 ในเรื่องคอร์ปชั่น และการดำเนินงานที่ไม่เป็นขั้นตอนของข้าราชการ¹ เรื่องสงสัยว่ามีการทุจริตในพระคลังข้างที่ นายเลียง ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีจึงตั้งกระทู้ถามขึ้น นับเป็นกระทู้ที่สำคัญยิ่งที่มีผลทำให้รัฐบาล พ.อ.พระยาพลพลต้องลาออกเป็นครั้งที่สอง เนื้อหาของกระทู้ที่สำคัญคือ มีการทุจริตเกี่ยวกับการซื้อขายที่ดินทรัพย์สินซึ่งพระคลังข้างที่ดูแลอยู่ควรวราคาราถูกกวาราคาราซื้อขายตามปกติมาก ผู้ซื้อที่ดินส่วนมาก

¹ David Morrell, Power and Parliament in Thailand : The futile challenge, 1968-1971, p.952

เป็นนักการเมือง รัฐมนตรีผู้ก่อการฯ สมาชิกประเภทที่ 2 และข้าราชการที่สนิทสนมกับผู้มีอำนาจ¹

การชื้อขายที่ดินเป็นไปอย่างเงียม ๆ ไม่ประกาศขายให้รู้กันโดยทั่วไป กระตุ้มของนายเลียง ไชยกาล เป็นการนำเอาเรื่องที่ถูกปิดไว้นี้มาเปิดเผย จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลถูกโจมตีในสภาอย่างรุนแรง แรงบีบคั้นจากที่ประชุมในสภามีมากจนกระทั่ง พ.อ.พระยาพหลฯ ต้องปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ โดยการปลดรัฐมนตรี 2 ท่านที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ออก² แต่สถานการณ์ไม่ดีขึ้น เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างยืนยันว่าการชื้อขายที่ดินดังกล่าวมีการทุจริตจริง จึงเป็นเหตุให้นายไต่ ปาณิกบุตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร เสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบายว่าด้วยการจัดระเบียบทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2480 การอภิปรายดำเนินไปจนหมดเวลาจึงเลื่อนไปอภิปรายในวันต่อมา ในขณะที่การอภิปรายยังไม่สิ้นสุด นายกรัฐมนตรีได้นำเรื่องนี้เข้าประชุมปรึกษาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในวันเดียวกัน แล้วตัดสินใจนำคณะรัฐมนตรีกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2480 โดยที่ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนาได้กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีตอนหนึ่งว่า "เมื่อเรื่องเกิดขึ้นแล้ว ข้าพเจ้าเขาตกรายอยู่ในตำแหน่งไม่ได้ ข้าพเจ้าจะขอลาออกจากตำแหน่ง ข้าพเจ้าลาออกในฐานะผู้รับผิดชอบสำนักพระราชวัง"³

¹ประจัน รักพงษ์, การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ. 2481 - 2500), หน้า 57.

²David Morrell, Power and Paliament in Thailand : The futile challenge, 1968-1971, p.952.

³แผนกเก็บ สสร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครังพิเศษ (วันที่ 9 สิงหาคม 2480)

นายเลียง ไชยกาล ได้แสดงบทบาททางการเมืองในฐานะตัวแทนของประชาชนอย่างดี แต่กลับถูกบุคคลผู้เสียประโยชน์ใช้อิทธิพลข่มขู่เอาชีวิต แต่กระนั้นก็ตามนายเลียง ไชยกาล ก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่ควบคุมรัฐบาลด้วยความสำนึกในหน้าที่ด้วยดีตลอดมา

ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา ได้รับความไว้วางใจจากสภาให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง แต่รัฐบาลบริหารประเทศไปด้วยความยากลำบาก เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งกระทู้ถามรัฐบาลเสมอ ๆ ถึงใคว่า เป็นสมัยที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแสดงบทบาทและมีความสำนึกในหน้าที่อย่างดีที่สุดยุคหนึ่งไม่ว่าประวัติศาสตร์การปกครองระบอบรัฐสภาของไทย

การเลือกตั้งครั้งที่ 2 วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 นี้ จำนวนผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือก 91 คน เป็นผู้แทนราษฎรหน้าใหม่เสีย 88 %¹ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนี้ยิ่งเพิ่มแรงกดดันให้แก่สภายิ่งขึ้น เริ่มโดยนายเทพ โชติณัฐิต สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดศรีสะเกษ เสนอให้สภาผู้แทนราษฎรออกกฎหมายเกี่ยวกับการเงินการคลังตัวเอง เพราะพวกตนได้รับเลือกจากประชาชนต้องมีสิทธิควบคุมเรื่องราวทางการเงินการคลังได้ การเสนอนี้เพื่อให้รัฐบาลตระหนักถึงปัญหาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของราษฎรที่ต้องจ่ายภาษีให้รัฐบาลในอัตราสูง² รัฐบาลปฏิเสธเนื่องจากไม่มีรายได้อันทดแทน ผลการอภิปรายปรากฏว่ารัฐบาลเป็นฝ่ายชนะด้วยคะแนน 80 : 33 ถึงจะชนะแต่ก็เป็นจุดเริ่มจุดหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลเริ่มคลอนแคลน

¹ David Morrell, Power and Parliament in Thailand : The futile challenge, 1968-1971, p.952.

² Ibid. p.953.

15 กรกฎาคม พ.ศ. 2481 รัฐบาลโดยหลวงวิจิตรวาทการ ได้กล่าวปาฐกถาโจมตีชาวจีนกลุ่มน้อยในประเทศไทย นายเลียง ไชยกาล จึงตั้งกระทู้ถามเรื่องหลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีกล่าวปาฐกถาโจมตีชาวจีนในคราวปราศรัยที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสรุปความสำคัญได้ว่า "จีนเป็นภาระหนักกว่าสยามยิ่งกว่ายิว ฉะนั้นควรดำเนินการกับจีน เช่นเดียวกับที่เยอรมันดำเนินการกับพวกยิว"¹ ต้องการให้รัฐบาลตอบให้ทราบว่าเป็นการขัดกันนโยบายหรือไม่ พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนาปฏิเสศ ทำให้ถูกประท้วงจากสมาชิกสภาผู้แทนกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากทหาร² และจากเหตุการณ์เองได้นำไปสู่การ เคลื่อนไหวต่อต้านของกุ่มสมาชิกสภาผู้แทน

ในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2481 ต่อมาได้มีการอภิปรายโต้แย้งกันเกี่ยวกับเงินค่าเล่าเรียนบุตรในที่ประชุมสภา การอภิปรายนี้แม้จะได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายรัฐบาล แต่บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกรัฐสภาในทัศนะคติเลวลง³

ในเดือน กันยายนเดียวกัน รัฐบาล พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา ของประสม มรสุมทางการเมืองอย่างหนักเมื่อนายถวิล อุดล สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดร้อยเอ็ด เสนอญัตติบังคับให้รัฐบาลแถลงนโยบายการคลังในที่ประชุม เกี่ยวกับการ เสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเพื่อพิจารณาขั้นต้นในสภา ผู้เสนอต้องการให้แสดงรายละเอียดหลักเกณฑ์ในการคำนวณภาษีอากร สัตติ และรายละเอียดอื่น ๆ รัฐบาลไม่รับหลักการในร่างการขอแก้ไขนี้ และพยายามอภิปรายให้หมดเวลาโดยอ้างว่า รายละเอียดเกี่ยวกับการเงินการคลังต้องใช้เวลามาก แต่สมาชิกประเภทที่ 1 ถึงโอกาสตอนที่สมาชิกประเภทที่ 2 เหลืออยู่ในที่ประชุม

¹แผนกเก็บ สสร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 19/2481 (5 สิงหาคม 2481) เรื่องหลวงวิจิตร, ปราศรัยที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

²David Morrell, Power and Parliament in Thailand : The futile challenge, 1968-1971, p.953.

³Ibid.

เสนอให้ปิดการอภิปราย ผลการลงมติปรากฏว่ารัฐบาลแพรวายคะแนน 45 : 31
 พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีจึงตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 11
 กันยายน พ.ศ. 2481 เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินข้อขัดแย้งระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่าย
 บริหารตามวิถีทางระบอบประชาธิปไตย

กล่าวโดยสรุปลักษณะการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - 2481 ดำเนินไปโดย
 ยึดถือกติกาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 สภาได้รับการยกย่องว่า
 เป็นกลไกสำคัญในการปกครอง หน้าที่และบทบาทของสภามีลักษณะเด่นชัดพอสมควร สมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรมีความสำนึกในหน้าที่เป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้นในการแสดงบทบาทเป็นปาก
 เป็นเสียงแทนราษฎรและควบคุมฝ่ายบริหารอย่างสมศักดิ์ศรี คณะรัฐมนตรีมีทั้งหมด 8 คณะ
 ภายหลังรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 นายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งต่อเนื่องกันมา
 เพียงคนเดียวคือ พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา เสถียรภาพของรัฐบาลมั่นคงพอสมควร
 ความขัดแย้งทางการเมืองช่วงนี้มีมาก ทางด้านรัฐสภาในระยะก่อนการเลือกตั้ง พ.ศ. 2480
 รัฐบาลมีข้อขัดแย้งกับสภาหลายครั้ง เมื่อรัฐบาลแพ้โหวตก็ลาออกและยุบสภาตามวิถีทาง
 รัฐธรรมนูญดังกล่าว

รัฐบาลทหารสมัย พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรก

ระหว่าง พ.ศ. 2481 - 2487

ช่วงแห่งการสร้างอำนาจของวุฒิสภา

ได้มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 3 ในเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2481 มีสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎร เก้าได้รับเลือกตั้งเข้ามาใหม่เกือบ 50 %¹ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่าย

¹ David Morrell, Power and Parliament in Thailand : The futile challenge, 1968-1971, p.955.

นิติบัญญัติและฝ่ายบริหารได้เปลี่ยนทิศทางไป เป็นช่วงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ถูกปิดปากเงียบหรือไม่เช่นนั้น ก็ถูกชักนำให้รวมมือกับรัฐบาลของหลวงพิบูลสงคราม โดยจะเห็นได้จากรัฐบาลหลวงพิบูลสงครามได้รับความเห็นชอบจากสภาให้เข้าบริหารประเทศด้วยคะแนนเสียง 111 : 2 ซึ่งนับว่าเป็นชัยชนะอย่างเด็ดขาด

ภายใน 1 เดือน ของการเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี หลวงพิบูลสงครามได้จับกุมฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองมากกว่า 40 คนในฐานะกบฏ พวกที่ถูกจับกุมมีทั้งพวกราชวงศ์ขุนนาง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคู่แข่งชั้นที่เป็นทหาร * ศาลทหารตัดสินประหารชีวิต 18 คน จำคุกตลอดชีวิต 22 คน ที่เหลือถูกเนรเทศออกนอกประเทศ การแสดงความคิดเห็นคัดค้านรัฐบาลในสภาลดความรุนแรงลงอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในเรื่องที่รัฐบาลเห็นว่าสำคัญ

นับตั้งแต่รัฐบาลหลวงพิบูลสงครามเข้าดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 จนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2482 สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่รับหลักการร่างพระราชบัญญัติที่รัฐบาลเสนอเพียงเรื่องเดียว คือร่างพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนวัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง (ฉบับที่ 5) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่รับหลักการด้วยคะแนน 46 : 41 แต่ร่างพระราชบัญญัตินี้ไม่มีผลกระทบบนกระเทือนต่อนโยบายของรัฐบาลแต่อย่างใด

นอกจากนี้รัฐบาลยังพยายามใช้อำนาจและอิทธิพลของฝ่ายบริหารขัดขวางการแสดงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น ในกรณีที่น่ายเคียด ศิริชัย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

* เป็นพระราชบัญญัติสำคัญฉบับแรกที่สภาพิจารณาหลักการคือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2481 สภาลงมติรับหลักการ 100 : 39 รัฐบาลจึงใช้เป็นเครื่องมือกวาดล้างฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง และใช้ข่มขู่บุคคลที่ไม่เห็นพ้องด้วยกับรัฐบาลรวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จังหวัดสกลนคร พยายามเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งพรรคการเมือง เมื่อเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2482 แต่รัฐบาลไม่รับหลักการแห่งพระราชบัญญัตินี้ โดยอ้างว่า ยังไม่ถึงเวลา จึงไม่นำเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณา

อีกกรณีหนึ่งได้แก่กรณีที่นายทองม้วน อัครถาวร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม เสนอความเห็นขอให้สมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ 1¹ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ โดยชี้แจงเหตุผลว่า "เพื่อเป็นการฝึกงาน เมื่อเรายึดบทเฉพาะกาล ถ้าเราไม่ฝึกหัดแล้วอีก 10 ปี ก็คงไม่มีใครสามารถเข้ามาอีก"¹ ในเรื่องนี้ พล.ต.หลวงพิบูลสงคราม** แสดงทัศนะไม่เห็นควยว่า "คนที่จะฝึกงานก็คือให้ทำตัวของเขาในสภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐบาล ซึ่งเป็นกรรมาธิการมาก ๆ เขาก็มีโอกาสได้เห็นงานมากเข้า แล้วจึงเลื่อนขึ้นมาทีละขั้น"² ดังนั้นตลอดเวลาที่ พลตรีหลวงพิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สมาชิกประเภทที่ 1 ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจึงไม่มีโอกาสเข้าร่วมบริหารประเทศได้เลย

พลตรีหลวงพิบูลสงครามส่งเสริมนโยบายลัทธิชาตินิยม รัฐสภาสนับสนุนลัทธิชาตินิยมของหลวงพิบูลสงคราม³ อย่างเต็มที่ อีกทั้งเห็นควยอย่างยิ่งในการเข้าสู่สงครามกับฝรั่งเศส จึงนับได้ว่ารัฐสภาช่วง พ.ศ. 2481 - 2487 เป็นช่วงที่ไม่มีบทบาทมากนัก

* สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง

¹ แผนกเก็บ สสร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 25/2483

(11 กันยายน 2483) เรื่องสมาชิกประเภทที่ 1 ขอมมาเป็นรัฐบาล

** โดยศพลตรี เมื่อใดขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว

² เรื่องเดียวกัน.

³ David Morrell, Power and Parliament in Thailand : The futile challenge, 1968-1971, p.957.

ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร พ.ศ. 2487 - 2488

กลางปี พ.ศ. 2487 สมาชิกวุฒิสภาได้ยื่นข้อเรียกร้องเพื่อควบคุมอิทธิพลของฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นต้นเหตุของการยุบคณะรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 นายพลโทโจ ผู้บัญชาการสงครามญี่ปุ่นได้ออกจากตำแหน่ง ซึ่งหมายถึงความพ่ายแพ้สงครามของญี่ปุ่นกำลังตามมา รัฐสภาโดยการนำของนายปรีดี พนมยงค์ จึงได้คิดโครงการของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามทางรัฐสภา โดยประการแรกไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัตินครบาลเพชรบูรณ์ ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องการสร้างฐานที่มั่นที่เพชรบูรณ์ โดยอ้างกับญี่ปุ่นและรัฐสภาว่า เป็นโครงการย้ายเมืองหลวงจากกรุงเทพฯ ไปเพชรบูรณ์ สภาวะทางการเมืองขณะนี้เอื้ออำนวยต่อฝ่ายรัฐสภาเป็นอย่างมาก รัฐสภาอาจว่าเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่เต็มไปด้วยความทุกข์และไข้ป่า (มาเลเรีย) การเกณฑ์ราษฎรจากจังหวัดต่าง ๆ ไปก่อสร้างถนนและฐานที่มั่นให้ราษฎรเจ็บป่วยและล้มตายเป็นอย่างมาก ถือเป็นการนำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชน

ต่อมารัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดสร้างพุทธบุริมมณฑล เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2487 โดยอ้างเหตุผลว่า เพื่อสถาปนาอาณาบริเวณพระพุทธบาทในพื้นที่บริเวณ 40,909 ตารางกิโลเมตร ให้เป็นแหล่งกลางการศึกษาทางพระพุทธศาสนาและการบริหารของพระสงฆ์สืบไป แต่เหตุผลที่แท้จริงของรัฐบาลเพื่อป้องกันไม่ให้ญี่ปุ่นยึดครองพื้นที่ระหว่างจังหวัดลพบุรีกับสระบุรี และพระนครศรีอยุธยา โดยอาศัยศาสนาบังหน้า เพราะพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยเกือบทั้งชาติ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินี้กันอย่างกว้างขวาง โดยให้เหตุผลว่า เป็นการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยโดยไม่จำเป็น ทำให้สิ้นการราคาแพงขึ้น แทนที่จะไป

* โดยศจอมพล หลังจากชนะสงครามอินโดจีน

ปรับปรุงด้านความเป็นอยู่ของราษฎรที่ทุกข์ยากในยามสงคราม ซึ่งหากเป็นยามปกติจะไม่คัดค้านเลย นอกจากนี้ยังสร้างความเดือดร้อนให้แก่ราษฎรในจังหวัดสระบุรี และพระนครศรีอยุธยา ในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จำนวนมาก¹ แต่นายประยูร ภมรมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ไม่สามารถแสดงชี้แจง เหตุผลและขอเท็จจริงให้กระจ่างได้ ในที่สุดสภาได้ลงมติไม่รับหลักการด้วยคะแนน 43 : 41²

นายปรีดี พนมยงค์ ทหาทางให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยวิถีทางรัฐสภา ด้วยการลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล โดยได้เตรียมการหาทางคุมเสี่ยงส่วนใหญ่ในสภาผู้แทนราษฎร

ขั้นแรกมอบให้นายทอง เปลว ชลภูมิ เลขาธิการรัฐสภา เป็นผู้ประสานงานในการรวบรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ เป็นพรรคพวกใหม่มากที่สุด นอกจากนั้นยังมีสมัครพรรคพวกที่เป็นเสรีไทยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล นายเตียง ศิริขันธ์ เป็นต้น

เมื่อรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เสนอร่างพระราชบัญญัติโอนมติพระราชกำหนดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เพชรบูรณ์ เข้าสู่การพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎร จึงเป็นโอกาสอันดีที่นายปรีดี พนมยงค์ และพรรคพวกคิดหาทางไม่รับหลักการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ในการเปิดอภิปรายโจมตีรัฐบาลครั้งนี้ รัฐบาลไม่สามารถเปิดเผยวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของร่างพระราชบัญญัติ

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2487 (สามัญ) สมัยที่ 2 วันที่ 22 กรกฎาคม 2487

² เรื่องเดียวกัน.

นี้ได้ เมื่อลงมติรัฐบาลจึงแพ้ไปด้วยคะแนนเสียง 36 : 48¹

จอมพล ป.พิบูลสงคราม จำเป็นต้องตัดสินใจว่าจะลาออกต่อหัวหน้าฝ่ายค้านใน
รัฐสภา หรือจะยุบสภาแล้วให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือจะใช้วิธีการบีบอำนาจด้วยกำลังทหาร
ในที่สุดจึงเลือกลาออก เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 โดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม
หวังว่าจะได้รับการชอรองให้ตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่เช่นเดียวกับที่ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา
ได้รับการชอรองให้จัดตั้งรัฐบาลใหม่มาแล้วถึง 2 ครั้ง² แต่ก็ได้เป็นไปตามความคาดหมาย
ดังกล่าว จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงจำต้องออกจากวงการ เมืองโดยปริยาย สมาชิกรัฐสภา
ชุดเดิม ซึ่งเคยสนับสนุนรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อ 6 ปีก่อน ได้ลงนามรับรองในการ
เปลี่ยนแปลงครั้งนี้โดยสิ้นเชิง³ นายควง อภัยวงศ์ ได้เข้ารับตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีต่อมา

นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ครั้งแรก

นายควง อภัยวงศ์ ได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยการสนับสนุนของสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรกลุ่มสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ โดยนายควง อภัยวงศ์ เชื่อมั่นว่าจะได้รับ

¹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2487 (สามัญ) สมัยที่ 2
วันที่ 20 กรกฎาคม 2487.

²David Morrell, Power and Parliament in Thailand : The
futile challenge, 1968-1971, p.957.

³Ibid, p.958.

⁴ปรีดี พนมยงค์, "ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์"
เบื้องแรกประชาธิปไตย, หน้า 71.

การสนับสนุนอย่างเต็มที่จากนายปรีดี พนมยงค์¹ เพื่อเข้าบริหารประเทศแล้วไคลมเล็ก กฎหมายหลายฉบับเกี่ยวกับลัทธิชาตินิยมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม และในเรื่องสงคราม ไคลประกาศว่า การประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษนั้นถือเป็นโมฆะ² แล้วลาออก เมื่อสงครามเอเชียมหาบูรพายุติลง

ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร พ.ศ. 2488 - 2490

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง การเมืองไทยตกอยู่ภายใต้การควบคุมของ นายปรีดี พนมยงค์มาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะนายปรีดี พนมยงค์เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการ วางแผนล้มรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม และมีบทบาทในการจัดให้รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ เข้าบริหารประเทศ และเป็นหัวหน้าเสรีไทยในประเทศซึ่งเป็นบุคคลที่สัมพันธ์มิตรให้การ เชื้อฉ้อ และรับรอง การที่นายปรีดี พนมยงค์ ไม่เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียเอง อาจเป็น เพราะเห็นว่า สถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นยังไม่แน่นอนและคิดหาทางปูพื้นฐานทางการเมืองใหม่มั่นคงเสียก่อน ควบคู่การเสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 จึงสนับสนุนให้นายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นการชั่วคราว เพื่อรอให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เดินทางจากสหรัฐอเมริกาเขามารับตำแหน่งแทน

นายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ 17 วัน (1 กันยายน - 17 กันยายน 2488) ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อมา รัฐมนตรีส่วนใหญ่ มาจากเสรีไทย โดยมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้คัดเลือกบุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมเตรียมไว้รอ

¹ประจัน รักพงษ์, " การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบอบรัฐสภาของรัฐบาลทหาร และรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ. 2481 - 2500)", หน้า 173.

²David Morrell, Power and Parliament in Thailand : The futile challenge, 1968-1971, p.958.

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ภารกิจที่กระทำคือ การเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อให้ประเทศไทย หลุดพ้นจากการแพ้สงคราม ไทยไต่ลงนามตกลงสมบรูณ์แบบกับอังกฤษ ต่อมาไต่ลงนามทำนอง เดียวกันกับออสเตรเลีย ข้อตกลงสมบรูณ์แบบนี้ไทยเราต้องเสียเปรียบมากเช่น ต้องมอบข้าว ให้แก่อังกฤษ 1,500,000 ตัน โดยไม่คิดมูลค่า ต้องจ่ายค่าทดแทนความเสียหายของอังกฤษ ในระหว่างสงครามอีกหลายพันล้านบาท

หลังสงครามมหาเอเชียบูรพา ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เสนอให้มีการออก พระราชบัญญัติอาชญากรสงคราม เพื่อช่วยเหลือบรรดาอาชญากรสงครามในกฎหมาย แต่ถูก นายสงวน ตุลารักษ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นรัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาล ในขณะนั้น เสนอให้รัฐบาลใช้ศาลพิเศษพิจารณาคดี เรียกว่า "ศาลประชาชน" โดยอ้างว่า "ศาลฎีกาเป็นศาลปกติ มีผู้พิพากษาน้อยอาจทำการพิจารณาคดีไม่ได้"¹ ขอเสนอนี้ปรากฏว่า รัฐมนตรีส่วนมากมีมติเห็นชอบด้วย แต่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี เสนอให้ประธาน สภาการังับการ เสนอพระราชบัญญัติตั้งศาลประชาชนเสีย โดยเล็งเห็นว่า ถ้าหากพระราชบัญญัตินี้ ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว บรรดาอาชญากรสงครามจะต้องถูกลงโทษแน่นอน เพราะการพิจารณาคดีในศาลประชาชนมีลักษณะเป็นศาลพิเศษ "คือเป็นเด็ดขาด บังคับคดีได้ทันที ไม่มีอุทธรณ์ฎีกา"² โดยอ้างว่า "สภาได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติอาชญากรสงคราม แล้วเป็นการไม่ชอบที่จะให้มีศาลประชาชน. . ."³

¹แผนกเก็บ สสร. เอกสารกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปีที่ กม. (กฎหมาย) แผ่นที่ 2/30 เรื่องอาชญากรสงคราม.

²ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลประชาชน มาตรา 9" แผนกเก็บ สสร. รายงาน การประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งพิเศษ/2488 (8 ตุลาคม 2488) เรื่องการจัดตั้งศาลประชาชน.

³แผนกเก็บ สสร. เอกสารกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปีที่ กม. (กฎหมาย) แผ่นที่ 2/30 เรื่องอาชญากรสงคราม.

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช บริหารราชการแผ่นดินโดยความยากลำบาก เพราะสภา
 ผู้แทนราษฎร คอยค้านรัฐบาลอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะนายกรัฐมนตรีไม่มีพรรคพวกในสภาเลย
 เพราะไม่เคยมีส่วนรวมทางการเมืองภายในประเทศมาก่อน เมื่อรัฐบาลไม่สามารถควบคุม
 สภาได้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จึงตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเลือกตั้งใหม่ แล้วรัฐบาล
 ก็ออกตามวาทะรัฐธรรมนูญ แล้วดำเนินการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2489
 เป็นการเลือกตั้งทางตรงควยวิธีแบ่งเขต การเลือกตั้งครั้งนี้เริ่มมีการรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมือง
 จัดส่งผู้สมัคร เขารับเลือกตั้งในนามของพรรค ภายหลังจากเลือกตั้งบุคคลที่คาดว่าจะเข้า
 ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นมีหลายคนได้แก่ นายปรีดี พนมยงค์ ม.ร.ว.เสนีย์
 ปราโมช และนายควง อภัยวงศ์

นายปรีดี พนมยงค์ ปฏิเสธเป็นนายกรัฐมนตรี เพราะเล็งเห็นว่าปัญหาทาง ๆ ทั้ง
 ภายในและภายนอกประเทศยังสับสน¹ ส่วน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช สมาชิกไม่พอใจ
 เกี่ยวกับการ เช่นสัญญาช้อคกลางสมบูรณ์แบบซึ่งฝ่ายไทยเสียเปรียบมาก จึงเหลือแทนาย ควง
 อภัยวงศ์ ดังนั้นในวันประชุมสภาเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2489 เพื่อหาเสียงเลือก
 นายกรัฐมนตรี นายควง อภัยวงศ์ จึงได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยมติเอกฉันท์

รัฐบาลพลเรือนชตนายควง อภัยวงศ์ (31 มกราคม - 18 มีนาคม พ.ศ. 2489)

คณะรัฐมนตรีไม่มีพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์ รวมอยู่เลย ทั้งนี้เพราะ
 นายควง อภัยวงศ์ ไม่ต้องการอยู่ในคณะรัฐมนตรีของนายปรีดี พนมยงค์ออกไป เนื่องจากก่อนหน้านี้

¹ ประจันต์ รัศมีพงษ์, การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหาร
 และรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ. 2451 - 2500), หน้า 193.

นายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญคอยบงการอยู่เบื้องหลังทางการเมืองมาโดยตลอด ดังจะเห็น
 โลกก่อนหน้าจากการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีสมัยนายควง อภัยวงศ์ นายทวี บุญยเกตุ และ
 ม.ร.ว.เสื่อยี่ ปราโมช ประกอบด้วยพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นส่วนใหญ่ ทำให้การ
 บริหารราชการแผ่นดินของนายกรัฐมนตรีไม่มีอิสระอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นอุปสรรคในการบริหาร
 ประเทศ ม.ร.ว.เสื่อยี่ ปราโมช ถึงกับกล่าวหา "ขณะเจรจาดูความเมืองกับฝรั่งนั้นถูกฝรั่ง
 ทักหน้าและถูกดูถูกสมุนทันทาซางหักหลัง"¹

การที่นายควง อภัยวงศ์ ไม่ยอมแต่งตั้งพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรี
 รวมคณะเช่นนี้ เป็นเหตุให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์ ชักถาม
 นโยบายของรัฐบาลอย่างละเอียดถึง 2 วัน ในคราวแถลงนโยบายขอความไว้วางใจจากสภา
 ผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2489 ครั้นรัฐบาลบริหารประเทศไปได้ 6 วัน
 พรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์ในสภาผู้แทนราษฎร ก็เริ่มก่อหวอดวางแผนล้มรัฐบาลนายควง
 อภัยวงศ์ ทางรัฐสภา กล่าวคือในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดทำเป็นร่างพระราชบัญญัติขึ้นเสนอสภาผู้แทนราษฎร
 เรียกว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าใช้จ่ายของประชาชนในภาวะคับขัน โดยคัดค้านนโยบายเศรษฐกิจ
 ของรัฐบาล² และสนับสนุนการควบคุมราคาเพื่อหยุดยั้งภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งรัฐบาลไม่สามารถ
 รับหลักการได้ โดยที่นายควง อภัยวงศ์

¹ม.ร.ว.เสื่อยี่ ปราโมช, ชุมนุมวรรณคดีทางการเมือง (พระนคร : โรงพิมพ์
 ไทยวัฒนาพานิช, 2511), หน้า 26.

²David Morrell, Power and Parliament in Thailand : The
 futile challenge, 1968-19 71, p.961

แถลงชี้แจงคดีคานาในสภาแล้ว แต่เมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลง ผลการลงมติปรากฏว่า สภารับ
 หลักการควยคะแนน 65 : 63 รัฐบาลจึงพ่ายแพ้ นายควง อภัยวงศ์ จึงนำคณะรัฐมนตรี
 ลาออกตามวิถีทางประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2489

การที่นายควง อภัยวงศ์ นำคณะรัฐมนตรีกราบถวายบังคมลาออกในครั้งนี้ ก่อให้เกิด
 เสียงวิพากษ์วิจารณ์กันโดยทั่วไปว่า ไม่สมควรลาออกเพราะพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่มีความ
 สำคัญอย่างยิ่งยวดแต่อย่างใด พฤติกรรมของสภาผู้แทนราษฎรคราวนี้แสดงว่าเป็นแผนการณ์
 ของนายปรีดี พนมยงค์และพรรคพวกคิดล้มล้างรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ เพราะว่าเมื่อ
 พระราชบัญญัติฉบับนี้กลับเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร วาระที่ 2 ในสมัยนายปรีดี พนมยงค์เป็น
 นายกรัฐมนตรี ปรากฏว่าสภาไม่รับหลักการควยมติ 58 : 55

รัฐบาลพลเรือนชุดนายปรีดี พนมยงค์ (24 มีนาคม - 21 สิงหาคม พ.ศ. 2489)

ในการประชุมสภาเพื่อชาวเสียงเลือกนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 มีนาคม
 พ.ศ. 2489 นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยชนะ
 ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช คู่แข่งชั้นอย่างท่วมท้นควยคะแนน 116 : 36¹ จึงลาออกจาก
 ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีร่วมคณะส่วนใหญ่
 ประกอบด้วยพรรคเสรีไทยชั้นแนวหน้าเกือบทั้งสิ้น²

เริ่มมีการเล่นการเมืองในระบบพรรคอย่างจริงจังเป็นครั้งแรก โดยมีรัฐธรรมนูญ
 แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 บัญญัติรับรองเสรีภาพ ให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง

¹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 19 มีนาคม 2489.

²ประจักษ์ รักพงษ์, "การเมืองในระบบรัฐสภา. . ." หน้า 197.

ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 14 ว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในร่างกาย ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษา อบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย"¹ พรรคการเมืองที่สำคัญในระบอบนี้ได้แก่ พรรคสหชีพ พรรคก้าวหน้า พรรคประชาธิปไตย พรรคแนวรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ผลงานที่สำคัญของรัฐบาลชุดนี้ได้แก่ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ภายหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้ว รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ จึงนำ คณะรัฐมนตรีกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2489 นายปรีดี พนมยงค์ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกวาระหนึ่ง แต่ยังไม่ทันนำ คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อสภา ก็เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงขึ้นเสียก่อน กล่าวคือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลของพระแสงปืนสวรรคตในเช้าวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 รัฐบาลตกอยู่ในสภาพที่ลำบาก จึงกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งในวันเดียวกัน แล้วกลับ เขามาดำรงตำแหน่งอีกครั้งด้วยความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรด้วยคะแนน 90 : 26 เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2489 แต่การบริหารงานไปด้วยความยากลำบากเพราะไม่สามารถ คลี่คลายปัญหาเรื่องการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ ประกอบกับ ทางด้านสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปไตยโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงว่า รัฐบาลไม่มีความ สามารถที่จะป้องกันองค์พระประมุขไว้ได้ เมื่อประสมรสุมทางการเมืองทั้งในและนอกสภา เช่นนี้ นายปรีดี พนมยงค์ จึงนำคณะรัฐมนตรีกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2489 เหตุผลที่ลาออกในครั้งนี้ นายปรีดี พนมยงค์ แถลงความในใจต่อที่ประชุมคณะ รัฐมนตรีว่า

ผม Strain (เครียด) เหลือเกิน คนก็ชอบฟังข่าวลือ ไม่ใช่ออกด้วยแพงงาน ที่ผม ยอมแพกแพในเรื่อง intrigue (บักแข็งบักข่า - หมายถึงนายควง อภัยวงศ์และ พรรคพวก) ผมแพเพราะแบ่งเวลาไปสู้กับ intrigue แล้วไม่ไหว. . . การที่ยอมรับ เป็นนายกรัฐมนตรีก็เพราะเขาใจผิดจริง ๆ . . . ผมยอมทุกอย่าง แต่ไปไม่ไหว

¹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 มาตรา 14.

intrigue มาแต่เขาจนเย็น ประสาทแข็ง ๆ ก็ทนได้. . .เมื่อครั้ง control
 วิทยุ Underground ก็ไม่ได้พักเลย เมื่อเป็นรัฐบุรุษอาวุโสก็ถูกหนังสือพิมพ์
 ไม่นอย ไม่ตรงกับความเป็นจริงเลย เป็นการทำลายกัน ลงท้ายถึงกับ invent
 (ปั้นเรื่อง) กันขึ้น. . .ในเรื่องงานผมไม่แพ้ ผมยอมรับว่าแพ้อะไรเรื่อง intrigue¹

รัฐบาลพลเรือนชุดพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์

(23 สิงหาคม พ.ศ. 2489 - 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490)

นายปรีดี พนมยงค์ สนับสนุนให้พรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญรวมกันเสนอ
 ให้พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบมาโดยมีนายปรีดี พนมยงค์
 สนับสนุนอยู่หลังฉาก

รัฐบาลของพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ต้องเผชิญกับปัญหาภายในประเทศ
 มากมาย เช่น ปัญหาการครองชีพของประชาชน ปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม กรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8
 ปัญหาคานการคลัง และปัญหาที่สำคัญที่แก้ไม่ตกคือ ปัญหาคอร์รัปชัน ซึ่งมีมาทุกยุคทุกสมัย จนมีเสียง
 เรียกร้องให้พลเอกอู๊ด อู๊ดเคจรวิธ เป็นกรรมการปราบปรามข้าราชการทุจริต² ในขณะที่
 เดียวกันก็เรียกร้องให้รัฐบาลลาออกเพื่อหลีกเลี่ยงให้พลเอกอู๊ด อู๊ดเคจรวิธ เข้ามามีตำแหน่ง
 รัฐบาลแทน³ แต่นายทองเปลว ชลภูมิคัดค้าน โดยให้เหตุผลว่า . . .ถ้าให้คนนอกพรรค
 เป็นนายกหากเกิดอะไรขึ้นก็จะไม่มีใครลงคะแนนรับรอง⁴

¹แผนกเก็บ สสร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 20/2489
 (21 สิงหาคม 2489) เรื่องนายกรัฐมนตรีขอลาออกจากตำแหน่ง.

²สุชิน ตันติกุล, รัฐประหาร พ.ศ. 2490, หน้า 64.

³หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 5 เมษายน 2490.

⁴ประชัน รักพงษ์, "การเมืองในระบอบรัฐสภา. . ." หน้า 213.

สมัยรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นยุคที่ข้าราชการและนักการเมือง
คอร์รัปชันกันอย่างเอิกเกริก มีการคอร์รัปชันในวงการรัฐบาลตลอดจนทุจริตในสภาผู้แทนราษฎร
กล่าวคือในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2489 รัฐบาลได้จัดตั้งองค์การสรรพอาหารขึ้นโดยมี
นายทองเปลว ชลภูมิ รัฐมนตรีเป็นผู้อำนวยการองค์การสรรพอาหารมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วย
สินค้าให้แก่ประชาชนในราคาถูก แต่กิจการของกรมเลวลงในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490
เนื่องจากการบริหารงานหละหลวมขาดการตรวจตราควบคุม เกิดคอร์รัปชัน รัฐบาลต้องสูญเสีย
เงินไปในการนี้นับสิบ ๆ ล้านบาท นายทองเปลว ชลภูมิ ก็ยอมรับข้อบกพร่องในการ
ดำเนินงานขององค์การสรรพอาหารนี้ว่าเป็นจริง¹

นอกจากนี้รัฐบาลได้มอบให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่อย่างข้าราชการประจำ
ในหลายเรื่อง เช่น อนุญาตให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอลบจากรัฐบาลไปจำหน่ายให้แก่
ประชาชนในท้องที่ของตนในราคาถูก ในการตอบกระทู้นายธรรมมัญญ์ เทียนเงิน สมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชลบุรี เรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับมอบไปจำหน่าย นายจำลอง
ควาวเรือง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์เปิดเผยรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
94 นาย ขอลบจากกระทรวงพาณิชย์ไปจำหน่าย นายเสวตร เปี่ยมพงษ์สานต์ เลขาธิการ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังให้สัมภาษณ์ว่า จะฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 20 คน
ที่นำเงินจากกระทรวงการคลังไปให้ราษฎรแลกแล้วไม่ส่งคืน² ในการตอบกระทู้นาย
นายสานนท์ สายสว่าง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐม เรื่องเงินยืมขององค์การ
สรรพอาหาร พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เปิดเผยรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
28 คน ที่ยืมเงินจากองค์การสรรพอาหารแล้วยังใช้คืนไม่หมด³ จนเป็นชาวเกรี้ยวกราว

¹ สุชิน ตันติกุล, รัฐประหาร พ.ศ. 2490, หน้า 58.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 59.

³ เรื่องเดียวกัน.

ลงบนหน้าหนังสือพิมพ์เรื่อง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุจริตถึงกับตั้งศัพท์ว่า "ผู้แทนกินจอบกินเสียมกินฉันทน์"¹

ดังนั้นพรรคประชาธิปัตย์ได้ขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490 การอภิปรายใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 19 ถึง 27 พฤษภาคม รวม 8 วัน 7 คืน ปราบกฏว่ารัฐบาลชนะการลงมติไม่ไว้วางใจควยคะแนน 86 : 55² แต่ถึงรัฐบาลจะชนะ รัฐบาลก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง อาจกล่าวได้ว่า การเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปัตย์เสมือนเป็นการกระทำรัฐประหารทางรัฐสภา เป็นโอกาสให้คณะทหารซึ่งนำโดยพลโทผิน ชุณหะวัณ นายทหารนอกประจำการและพรรคพวกทำการรัฐประหารรัฐบาลในเวลาต่อมา³

แม้ว่ารัฐบาลจะชนะ แต่พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีได้ลาออกเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม เพื่อให้มีการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่ แต่ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอีกวาระหนึ่ง เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 การเข้าบริหารประเทศในครั้งหลังนี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก ประชาชนโดยทั่วไปเอือมระอารัฐบาลอย่างมากว่ารัฐบาลอ่อนแอ พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์เองก็ตั้งใจลาออกอีกเพื่อให้ พลเอกออดุล เคารพสวัสดิ์ดำรงตำแหน่งแทน⁴ แต่เป็นการสายเกินไปเพราะถูกคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ได้ทำการรัฐประหารเสียก่อน

¹ สุชิน ตันติกุล, รัฐประหาร พ.ศ. 2500, หน้า 59.

² รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 11/2490 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันที่ 27 พฤษภาคม 2490.

³ สุชิน ตันติกุล, รัฐประหาร พ.ศ. 2490, หน้า 68.

⁴ ประจันต์ วัทพงษ์ "การเมืองในระบบรัฐสภา. . ." หน้า 238.

การสิ้นสุดอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลพลเรือน

รัฐบาลพลเรือนเข้าบริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2487 ถึงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2491 มีคณะรัฐมนตรีรวมทั้งหมด 8 ชุด ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเขาคำรงตำแหน่ง 5 ท่าน ได้แก่ นายควง อภัยวงศ์ นายทวี บุญยเกตุ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายปรีดี พนมยงค์ และพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ โดยเฉลี่ยแล้วรัฐบาลพลเรือนแต่ละชุดเขาคำรงตำแหน่งชุดละประมาณ 4 เดือนเศษ งานสำคัญคือได้มีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ขึ้นในรัฐบาล นายปรีดี พนมยงค์ โดยกำหนดให้คณะรัฐมนตรีประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอีกอย่างน้อย 10 คน อย่างมาก 18 คน นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี ต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ (มาตรา 66) นับเป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญมีบัญญัติแยกข้าราชการประจำออกจากการเมืองโดยเด็ดขาด แต่เนื่องจากสภาวะของบ้านเมืองประสบความเดือดร้อนโดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และนอกจากนี้รัฐบาลพลเรือนแต่ละคณะ เขามาบริหารประเทศ ในระยะเวลาอันสั้น จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้สำเร็จ ประกอบกับมีการแก่งแย่งอำนาจกันเองในกลุ่มผู้นำฝ่ายพลเรือน ทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น อันเป็นสาเหตุให้กลุ่มอำนาจทางการเมืองอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่ กลุ่มทหารบกถือโอกาสอ้างความชอบธรรมเข้าแทรกแซงทางการเมือง โดยการทำรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลพลเรือน ถึงแม้ว่าคณะรัฐประหารจะให้รัฐบาลพลเรือนชุดใหม่บริหารประเทศต่อไป แต่ก็เพียงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ต้องมีอันสิ้นสุดลงเมื่อเกิดรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ควบ

รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ภายหลังรัฐประหาร

(13 พฤศจิกายน 2490 - 8 เมษายน 2491)

ภายหลังที่ทำการรัฐประหารเสร็จแล้ว คณะรัฐประหารได้มอบหมายให้นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เขาทำหน้าที่จัดตั้งรัฐบาล คณะรัฐประหารยังไม่กล้ารับ เพราะเกรงจะเป็นข้อครหาว่า ทำการรัฐประหารเพื่อหวังอำนาจ สาเหตุสำคัญคือเกรงว่า ประเทศมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาจะไม่รับรองฐานะของ รัฐบาล การมอบหมายให้นายควง อภัยวงศ์ จัดตั้งรัฐบาลนั้น เพราะเห็นว่า เป็นหัวหน้า พรรคการเมืองฝ่ายค้านสมัยรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ อีกอย่างหนึ่งพรรค ประชาธิปัตย์กำลังเป็นที่นิยมของประชาชนในขณะนั้นด้วย

ต่อมารัฐบาลได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2491 บรรดาพรรคการเมืองต่างก็ส่งผู้สมัคร ในนามของพรรคเขาแข่งขัน เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชาชน พรรคธรรมมาชิปัตย์ เป็นต้น ผลการเลือกตั้ง มีพรรคประชาธิปัตย์ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดคือได้รับเลือก 53 คน ในจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 99 คน เป็นที่น่าสังเกตว่า พรรคที่สนับสนุน จอมพล ป. พิบูลสงคราม คือพรรคธรรมมาชิปัตย์ไม่ได้รับเลือกตั้งเลย แสดงให้เห็นว่าแม้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะได้รับความนิยมจากคณะรัฐประหาร แต่ก็ไม่ได้รับความนิยมจาก ประชาชน

นายควง อภัยวงศ์ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกวาระหนึ่ง จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจให้แก่คณะรัฐประหาร จึงได้เข้าแทรกแซงกิจการบริหารของรัฐบาล อยู่ตลอดเวลา เริ่มด้วยการเรียกรองให้กระทรวงการคลังจ่ายเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการ ทำรัฐประหารจำนวน 8 ล้านบาท การแทรกแซงอีกกรณีหนึ่งคือ คณะรัฐประหารได้เสนอ ผ่านกระทรวงกลาโหมทำการบรรจุแต่งตั้งบรรดาทหารผ่านศึกเข้ารับราชการตามกระทรวง

¹ ประจันต์ รักพงษ์, "การเมืองในระบบรัฐสภา. . ." หน้า 249.

ทบวงกรมต่าง ๆ เพื่อให้รัฐบาลรีบไปพิจารณา¹ เช่น แต่งตั้งให้พันเอกเผ่า ศรียานนท์
 เขาคำรงตำแหน่งผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายปราบปราม เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2491
 โดยส่งย้ายพันตำรวจเอกพิชิต ชูรการ ไปดำรงตำแหน่งผู้บังคับการ เขต 9² ทั้งนี้เพื่อเป็นการ
 ส่งพรศพวกของคณะรัฐประหารคูกำลังทางคานตำรวจไว้ นอกจากนี้ยังสนับสนุนบุคคลบาง
 กลุ่มเดินขบวนเพื่อเรียกร้องให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรี³ ซึ่งทำให้
 นายควง อภัยวงศ์ บริหารประเทศไปด้วยความยากลำบาก เพราะถูกความกดดันจาก
 คณะรัฐประหาร

ต่อมาในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2491 คณะรัฐประหารจึงได้จัดส่งผู้แทน
 ไปบีบบังคับให้นายควง อภัยวงศ์ ลาออกภายใน 24 ชั่วโมง โดยอ้างเหตุผลว่า
 คณะรัฐประหารได้ประชุมพิจารณาแล้วเห็นว่ากิจกรรมต่าง ๆ (ของรัฐบาล)
 ไม่ก้าวหน้า ข้าราชการพลเรือนชาตินิยมไปทำงานตามกระทรวงมีแต่สวมเสื้อเชิ้ตปลดอยชายเสื้อ
 ตลอดจนผู้แทนราษฎรบางคนมุ่งกางเกงขายาว และสวมเสื้อเชิ้ตปลดอยชายออกนอกกางเกง
 เขาไปนั่งประชุมในสภา⁴

¹แผนกเก็บ สสร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 9/2490
 (23 ธันวาคม 2490) เรื่องการพิจารณาบรรจทหารผ่านศึกนอกประจำการ.

²ประชัน รักพงษ์, "การเมืองในระบอบรัฐสภา. . ." หน้า 149 - 150.

³เรื่องเดียวกัน.

* ไคแกพันโทกาน จ่านงภูมิเวท พันโทละม้าย อุทยานนท์ พันเอกศิลป์
 ศิลปศรีชัยรัตนวระ และพลตรีสวัสดิ์เกียรติ สวัสดิกรรมชัย

⁴ฉิน ชุตตะวัน, "รัฐประหาร 2490" ในเบื้องแรกประชาธิปไตย, หน้า 454.

นายควง อภัยวงศ์ จำใจตองนำคณะรัฐมนตรีกราบถวายบังคมลาออกจาก
ประชุมปรึกษากันในคณะรัฐมนตรีอย่างรอบคอบแล้ว โดยกล่าวกับหนังสือพิมพ์ว่า "เมื่อถูกบีบ
อย่างนี้ ก็ตองลาออก เพราะรัฐบาลมีแต่ปาก. . . ขั้นตอนก็ต้องเกิดรัฐประหาร เค็ดครอน
กันอีก. . ."¹

ระยะหลังสงครามมหาเอเซียบูรพาสิ้นสุดลง เป็นช่วง เปิดโอกาสให้นักการเมือง
ฝ่ายพลเรือนสร้างรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้เต็มที่ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยเต็มที่ แต่เป็นที่
น่าเสียดายที่กลุ่มนักการเมืองฝ่ายพลเรือนไม่ได้ฉวยโอกาสของอันนี้สร้างรากฐานการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งระยะนี้ประเทศไทยจะมีระบบพรรคแค่ 2 พรรคคือ พรรคเสรีไทย
(โดยรวมพลพรรคเสรีไทยทั้งหมดจัดตั้งเป็นพรรค) กับพรรคประชาธิปไตย ต่อสูทางรัฐสภา
โดยระบบพรรค ระบอบประชาธิปไตยก็จะวางรากฐานมั่นคงขึ้น อาจไม่เกิดรัฐประหาร
พ.ศ. 2490 ก็ได้ แต่ผู้นำกลุ่มการเมืองเหล่านี้ไม่ฉวยโอกาส กลับมาแก่งแย่งชิงอำนาจ
กันเองในกลุ่มพลเรือน จนเป็นเหตุก่อให้เกิดความแตกแยกกันอย่างรุนแรง ต่างฝ่ายต่างก็หา
ทางทำลายซึ่งกันและกัน ควบวิถีทางรัฐสภา อันเป็นช่องทางให้กลุ่มอำนาจทางทหารซึ่งคอย
โอกาสอยู่แล้ว ถือโอกาสใช้เป็นสาเหตุโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนลง

ทางคานสภานุแทนราษฎรในระยะนี้ มีการพัฒนาไปถึงขั้นการจัดตั้งพรรคการเมือง
และมีพรรคการเมืองฝ่ายค้านเป็นครั้งแรก ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน
ของรัฐบาลอย่างสมภาคภูมิ มี ส.ส. ที่ทำหน้าที่ถูกต้องตามหน้าที่ เช่น นายเลียง ไชยกาล
ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานี นายเตียง ศิริขันธ์ ส.ส. จังหวัดสกลนคร นายถวิล อุดล ส.ส.
จังหวัดร้อยเอ็ด นายसानนท์ สายสว่าง ส.ส. จังหวัดนครปฐม นายธรรมบุญ เทียนเงิน ส.ส.
จังหวัดชลบุรี (ต่อมาเป็น ส.ส. จังหวัดพระนคร) นายเทพ โชติสุขิต ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ
เป็นต้น แต่ละคนเคยก็มีสมาชิกสภานุแทนบางคน โดยเฉพาะสมาชิกฝ่ายรัฐบาลมีพฤติกรรม
ส่อไปในทางทุจริตมิชอบ ทำให้ประชาชนเอือมระอาต่อความเหลวแหลกทางการเมืองถึงกับมี
ชาวศรีโครม เรืองกินจอบกินเสียม ซึ่งถือว่าเป็นข้ออ้างพรอยของระบบรัฐสภาไทยยุคหนึ่ง

¹หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 8 เมษายน 2491.

การกลับสู่อำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามยุคหลัง

(8 เมษายน 2491 - 16 กันยายน 2500)

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามยุคหลัง

(8 เมษายน 2491 - 29 พฤศจิกายน 2494)

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนถึงช่วงเกิดรัฐประหาร
เจียบ พ.ศ. 2494 โดยจะกล่าวในเรื่องของการต่อสู้กันตามวิถีทางรัฐสภาเท่านั้น
คณะรัฐประหารมีมติเสนอให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งแทน
ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทำการบริหารประเทศ
การเข้าดำรงตำแหน่งครั้งนี้ต้องประสบปัญหาคือ ประการแรกได้แก่การควบคุมเสียงในสภา
ผู้แทนราษฎร เนื่องจากขณะนั้นพรรคประชาธิปัตย์มีคะแนนเสียงข้างมากซึ่งจะต้องเป็นฝ่าย
ค้านรัฐบาลอย่างแน่นอน ดังนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงหาทางรวบรวมสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใด ตลอดจนหาทางดึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรค
ประชาธิปัตย์บางคน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคอื่น ๆ เข้าร่วมสนับสนุนรัฐบาล
โดยตั้งเป็นสหพรรค ควบการใช้ตำแหน่งและผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นสิ่งจูงใจ โดยได้
จัดเป็นโควตาตำแหน่งรัฐมนตรีไว้ในอัตราดังนี้

1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แตกแยกมาจากพรรคประชาธิปัตย์ จะได้ดำรง
ตำแหน่งรัฐมนตรีหรือเลขาธิการรัฐมนตรี
2. ผู้ทรงคุณวุฒิของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
สำคัญ
3. พรรคที่สนับสนุนรัฐบาลจะได้รับตำแหน่งรัฐมนตรี พรรคละ 2 ท่าน¹

¹สมุทร สุรักษกะ, 26 การปฏิวัติรัฐประหารในประเทศไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์
สื่อสารการพิมพ์, 2507), หน้า 500.

ซึ่งก็ปรากฏว่า นายเลียง ไชยกาล หัวหน้าพรรคประชาชนได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ* และนายปฐม โภชิกแก้ว เป็นรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังมีสมาชิกสภาผู้แทนอีกหลายคนที่เราจะรวมคณะรัฐบาลด้วย อาทิเช่น นายเจ๊ะ อับดุลลาหฺวังปูเต๊ะ นายพันธ์ สุพรรณสาร นายเสวตร เปี่ยมพงษ์สานต์ และนายกิจจา วัฒนสินธุ์ เป็นการแสดงว่าสมาชิกสภาผู้แทนที่สังกัดพรรคการเมืองต่าง ๆ และทำหน้าที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้ามามีอิทธิพลในคณะรัฐบาลจนได้รับเสียงสนับสนุนในสภาถึง 75 เสียง ในจำนวน 120 เสียง ซึ่งระยะเวลาเพียงไม่กี่เดือน¹ กระนั้นก็ตาม ความผูกพันในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ตอบแทนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้เป็นการสนับสนุนเพราะมีอุดมคติและนโยบายสอดคล้องตรงกันตามแบบอย่างของการปกครองในระบบพรรคการเมืองไม่² กลับกลายเป็นการบ่อนทำลายเสถียรภาพของรัฐบาลเอง โดยเหตุที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละพรรคต่างก็แก่งแย่งเรียกร้องสิ่งตอบแทนจากรัฐบาลมิได้สิ้นสุด

สำหรับวุฒิสภา สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นตั้งแต่สมัยรัฐบาล นายควง อภัยวงศ์ ซึ่งคณะรัฐประหารไม่สามารถใช้อิทธิพล

* เมื่อมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 7 (พ.ศ. 2494) ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม.

¹ ชัยจักษ์ บุรุษพันธ์, การเมืองและพรรคการเมืองไทย, หน้า 197.

² เสาวภา (นามแฝง), ปึกเถเกการ เมืองประชาธิปไตยแบบไทย, สยามรัฐ.

แทรกแซงในการแต่งตั้งได้เลย ดังนั้นวุฒิสมาชิกจึงเป็นสถาบันหลักที่แสดงบทบาทควบคุมรัฐบาลได้อย่างเต็มที่ เพราะในระบอบนี้เมื่อชาวอ่าวเกี่ยวกับการคอร์รัปชันของสมาชิกคณะรัฐประหารบางคน เช่น กรณีการใช้จ่ายเงินจำนวน 8 ล้านบาท ที่รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์อนุมัติให้เป็นค่าใช้จ่ายในการทำรัฐประหาร ปรากฏว่าใช้จ่ายไปในทางมิชอบและ سوءเจตนาทุจริต¹ อีกกรณีหนึ่งได้แก่เรื่องเงินรูปี กล่าวคือ มีการทุจริตในการแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศโดยที่พลโททาจ กางสงคราม บุคคลสำคัญของคณะรัฐประหารมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย² นอกจากนี้วุฒิสภายังได้มีมติให้รับหลักการ เพิ่มเงินเดือนให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกคนละ 1,000 บาทต่อเดือน³ ปัญหาการคัดค้านจากวุฒิสภาเกี่ยวกับกิจการงานบริหารของรัฐบาลในกรณีต่าง ๆ ปัญหาเหล่านี้ทำความหนักใจให้แก่รัฐบาลเป็นอย่างมาก

ปัญหาในคณะรัฐมนตรีเองก็มีมาก เนื่องมาจากมีการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีและตำแหน่งทางการเมืองอื่น ๆ เช่น ตำแหน่งเลขาธิการรัฐมนตรี ให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลตามโควตาที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงมีการเรียกร้องตำแหน่งเป็นสิ่งตอบแทนมากยิ่งขึ้น จึงต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตำแหน่งรัฐมนตรีกันถึง 9 ครั้ง⁴ แต่ไม่ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลดีขึ้นเลย ประกอบกับกลุ่มอดีตนักการเมืองพลเรือนที่สูญเสียอำนาจไปเมื่อครั้งรัฐประหาร พ.ศ. 2490 พยายามหาทางกลับมายึดอำนาจทางการเมืองอีก โดยได้รับการ

¹หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 14 สิงหาคม 2491.

²หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 11 พฤศจิกายน 2491.

³รายงานการประชุมสภา (สามัญ) วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2492.

⁴ดูรายละเอียดได้ในประชัน รักพงษ์, "การเมืองในระบอบรัฐสภา. . ."

สนับสนุนจากทหารเรือบางกลุ่ม โดยหวังจะใช้กำลังและความรุนแรงเพื่อโค่นล้มรัฐบาล จึงทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายทางการเมืองหลายครั้ง ดังจะเห็นได้จากนับตั้งแต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เขาคำรงตำแหน่งเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2491 ถึงก่อนการรัฐประหารเงี้ยว พ.ศ. 2494 มีกบฏจลาจลเกิดขึ้นไม่ต่ำกว่า 10 ครั้ง¹

การกบฏที่สำคัญคือกบฏวังหลวง (26 กุมภาพันธ์ 2492) หลังจากรัฐบาลปราบกบฏลงได้แล้วจึงทำการกวาดล้างอดีตนักการเมืองที่เป็นพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์อย่างเฉียบขาด โดยมอบให้พลตำรวจตรีเผ่า ศรียานนท์ เป็นผู้ดำเนินการจับกุม ผู้ที่ถูกจับกุม เช่น นายเคื่อน บุนนาค นายวิจิตร ลุลิตานนท์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายจำลอง ดาวเรือง นายเตียง ศิริขันธ์ นายถวิล อุดล นายทอง เปลว ชลภูมิ นายชิต เวชประเสริฐ นายเยื่อน พานิชวิทย์² ในการสอบสวนที่ทั้งขมขู่และทารุณกรรมผู้ต้องหาตลอดจนพยายามสร้างหลักฐานขึ้น ที่รุนแรงที่สุดได้แก่การยิงทิ้ง 4 อดีตรัฐมนตรีที่มีปากกล้ามากในสภาผู้แทน อดีตรัฐมนตรีทั้ง 4 คือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและอุตสาหกรรม นายจำลอง ดาวเรือง อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายทอง เปลว ชลภูมิ อดีตรัฐมนตรี และนายถวิล อุดล อดีตรัฐมนตรี และยังมีพรรคพวกนายปรีดี พนมยงค์ที่ถูกยิงตายอีก เช่น พันตำรวจเอกบรรจงศักดิ์ ชีพเป็นสุข อดีตผู้บังคับการสันติบาลและนายทวี ตะเวทีกุล สาธุศิษย์คำสำคัญของนายปรีดี พนมยงค์ ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจยิงเสียชีวิต ในขณะที่ทำการจับกุม แม่แทนที่ไม่เขาชายผู้ต้องหาในอดีตกบฏ แต่เคยสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์

¹ดูรายละเอียดได้ใน สมุทรวรสาร สรรค์กะ, 26 ปกวิวัติไทยและรัฐประหาร สมัย 2489 ถึง 2502.

²รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 3/2492 (14 มีนาคม 2492) เรื่องการปราบกบฏจลาจล.

และกล่าววิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเสมอ ๆ ในสภา เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ ก็ถูกฆ่าตายอย่างทารุณ¹ เช่นกัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492

สมัยนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรียุคหลัง ต้องการให้รัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด จึงได้ช่วยกันร่างรัฐธรรมนูญขึ้น ได้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวกับทหาร เพื่อแยกทหารประจำการออกจากการเมืองอย่างเด็ดขาด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวว่า "รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 เป็นผลผลิตทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ ดังนั้นจึงเป็นรัฐธรรมนูญที่กัณฑ์ทหารจะยึดอำนาจ กัณฑ์ทหารจะก่อการรัฐประหาร กัณฑ์ทหารจะปฏิวัติ"² และในการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ถูกคณะรัฐประหารแทรกแซงอยู่ตลอดเวลา จึงได้ศึกษาทางร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ให้เป็นประชาธิปไตยที่สุด เพื่อลดอิทธิพลของคณะรัฐประหาร แต่กลับเป็นการตรงกันข้าม รัฐธรรมนูญฉบับนี้กลับเป็นการเร่งให้คณะรัฐประหาร ทำการรัฐประหาร เร็วขึ้น

รัฐธรรมนูญมีสาระสำคัญดังนี้

1. ค่านวธิสภา เป็นสภาที่ประกอบด้วยสมาชิกที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขึ้น มีอำนาจควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล กล่าวคือ มีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีเกี่ยวกับงานในหน้าที่³ มีสิทธิเข้าขอเสนอญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไป แต่ไม่มีการลงมติ มาตรา 82

¹ประจันต์ รักพงษ์, "การเมืองในระบบรัฐสภา. . .," หน้า 270.

²ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "การเมืองไทย," วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 1.

เล่มที่ 3, เมษายน 2515, หน้า 25.

³มาตรา 129.

พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจในการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกอย่างเต็มที่ โดยมีประธานองคมนตรี เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ปรากฏว่ามีสมาชิกของคณะรัฐประหารได้รับแต่งตั้งเขาไปเพียง 15 คน ฉะนั้นวุฒิสภาจึงทำหน้าที่ควบคุมรัฐบาลอย่างใกล้ชิด

การแสดงบทบาทครั้งสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ของวุฒิสภาไทย ได้แก่การเปิดอภิปรายทั่วไปเกี่ยวกับกรณีกบฏจลาจล เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2494 (กบฏแมนฮัตตัน) มีผู้ร่วมลงนามอภิปราย 26 คน นับเป็นการอภิปรายครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของวุฒิสภาไทย เพื่อให้รัฐบาลแถลงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อฐานะและเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างมาก โดยวุฒิสมาชิกได้หยิบยกเอาปัจจัยมูลเหตุของกรณีกบฏมากล่าวโจมตีรัฐบาล ได้แก่อุบัติความบกพร่องของรัฐบาลและคณะรัฐประหาร เช่นการคอร์ปชั่นในวงการบริหาร การดำเนิน ปัญหาการครองชีพไม่ลดลง เป็นต้น¹ รัฐบาลไม่สามารถตอบโต้และแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างชัดเจน จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่น่าไปสู่รัฐประหาร เงี้ยว เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494

2. กานสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งโดยตรง คือ เกษตรราษฎรหนึ่งแสนห้าหมื่นคนต่อผู้แทนหนึ่งคน² มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีบริบูรณ์ มีความรู้ไม่ต่ำกว่าประโยคประถมศึกษา และต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ³

¹รายงานการประชุมวุฒิสภา (สามัญ) ครั้งที่ 2/2494 (วันที่ 1 ตุลาคม 2494)

²มาตรา 87.

³มาตรา 92.

สภาผู้แทนชุดนี้เป็นผลมาจากการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2491 ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์ได้ 53 ที่นั่ง พรรคประชาชนได้ 12 ที่นั่ง พรรคอิสระได้ 30 ที่นั่ง กลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาลได้ 5 ที่นั่ง พรรคประชาธิปัตย์จึงเป็นพรรคฝ่ายค้านที่เข้มแข็งเพราะมีเสียงข้างมาก

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เขาคำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ครั้งหลังนี้โดยที่ไม่มีการยุบสภา (นายควง อภัยวงศ์ ลาออก) จึงประสบความสำเร็จในการจัดตั้งรัฐบาล เพราะจะต้องพยายามรวบรวมบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากหลายพรรคมาเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล แล้วจัดตั้งเป็นสหพรรคขึ้น โดยใช้ตำแหน่งและผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นสิ่งแลกเปลี่ยน นอกจากนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังต้องประสบความสำเร็จในการบริหารประเทศ เพราะต้องคอยโอนอ่อนผ่อนตามเสียงเรียกร้องของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนอยู่ตลอดเวลา จึงมีผลให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีบ่อยครั้ง ประกอบกับพรรคประชาธิปัตย์ฝ่ายค้านได้ทำหน้าที่ควบคุมรัฐบาลอย่างใกล้ชิด จึงทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลไม่ค่อยมั่นคง

3. กานรัษฎา รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 มาตรา 142 กำหนดให้นายกรัฐมนตรี เป็นข้าราชการประจำ และห้ามเกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่ทางธุรกิจของรัฐและเอกชน¹ จึงมีผลให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่สามารถแต่งตั้งพรรคพวกคนสำคัญในคณะรัฐประหาร ซึ่งเป็นทหารประจำการ เขาคำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ การบริหารประเทศจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก และทั้งยังมีผลทำให้คณะรัฐประหารไม่สามารถใช้อิทธิพลครอบงำสภาได้ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังป้องกันมิให้คณะรัฐประหารใช้กำลังทหาร เป็นเครื่องมือทางการเมืองโดยพลการ

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คณะรัฐประหารคิดหาทางล้มรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 เสีย เพราะเป็นประชาธิปไตยมากเกินไป แล้วนำเอารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475

¹มาตรา 143.

กลับมาใช้อีก โดยปรับปรุงแก้ไข เล็กน้อย จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความคิดนี้มาตั้งแต่
 ภายหลังทำรัฐประหารจันายควง อภัยวงศ์ ออกจากตำแหน่งแล้ว แต่โอกาสยังไม่เอื้ออำนวย¹
 เมื่อรัฐบาลประสมรสุมทางการเมืองทั้งทางสภาผู้แทนราษฎร ทั้งวุฒิสภา ทั้งทาง
 รัฐบาลรวมคณะเอง และปัจจัยที่สำคัญคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492
 ที่เป็นเสมือนหนามยอกอกของคณะรัฐประหาร เพราะมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากเกินไป
 จึงหาทางออกด้วยการ เลือกรื้อรัฐธรรมนูญของตนเองที่เรียกกันทั่วไปว่า "รัฐธรรมนูญเงียบ"
 ขึ้นในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494

สาเหตุที่แท้จริงของรัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494 พอสรุปได้ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 เป็นประชาธิปไตย
 มากเกินความต้องการของคณะรัฐประหารไป ทำให้รัฐบาลไม่สามารถบริหารงานให้เป็นไป
 ตามวัตถุประสงค์ของคณะตนได้ แม้ว่าจะมีเสียงสนับสนุนในสภาผู้แทนราษฎรถึง 75 เสียง
 จากสมาชิกทั้งหมด 120 เสียง แต่ก็ยังเป็นเสียงที่รวบรวมขึ้นภายหลังการเลือกตั้ง สมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรมาจากพรรคการเมืองหลายพรรค ต้องให้ผลประโยชน์และตำแหน่งทางการเมือง
 เป็นสิ่งแลกเปลี่ยนอยู่เกือบตลอดเวลา ประกอบกับสมาชิกผู้สนับสนุนเรียกร้องผลประโยชน์
 คอบแทนบ่อยครั้ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานของรัฐบาล การทำรัฐประหาร
 ครั้งนี้เพื่อขจัดปัญหาดังกล่าว²

¹ ประจันต์ รักพงษ์, "การเมืองในระบอบรัฐสภา. . ." หน้า 289.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 291.

2. ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกวุฒิสภากับฝ่ายบริหาร การปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภา ในระหว่างไซ้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 ที่ยังไม่มียอมรับหลักการร่างพระราชบัญญัติโอนหน้าที่ให้จ่ายเงินไปพลางก่อน พ.ศ. 2493 ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้เสนอนั้น ขอมกระทบกระเทือนเสถียรภาพของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามมาก และการที่วุฒิสภาได้เข้าช้ขอเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปราบปรามกบฏแมนฮัตตัน ซึ่งได้อภิปรายกันอย่างเคร่งเครียดรุนแรงถึงกับรัฐบาลหาว่าสมาชิกวุฒิสภาเป็นพวกเดียวกับฝ่ายกบฏ¹

3. การก่อกวนคณะรัฐประหาร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 ห้ามมิให้ข้าราชการประจำเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้น สร้างความไม่พอใจให้แก่คณะรัฐประหารเป็นอย่างมาก เพราะการที่พวกตนได้เสียชีวิตทำการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ก็หวังที่จะเข้าไปมีสิทธิมีเสียงในทางการเมืองบ้าง แต่การที่รัฐธรรมนูญฉบับซึ่งร่างโดยพรรคประชาธิปัตย์ฉบับนี้มีโอกาสจึงช้กับเจตนารมย์เบื้องหลังที่แท้จริงของตน แต่ในระยะแรกเริ่มที่ไม่ยึดอำนาจโดยเด็ดขาดนั้น ก็เพราะต้องการสงวนท่าทีไว้ เพื่อไม่ให้เป็นข้อครหาว่าคณะรัฐประหารทำการยึดอำนาจเพื่อพรรคพวกตนเอง ต่อมาเมื่อปรากฏว่ารัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นใหม่ไม่เอื้ออำนวยให้กับฝ่ายตนเองเลย จึงจำเป็นต้องอยู่เองที่ตองทำการรัฐประหารยึดอำนาจเด็ดขาดไว้ในเมื่อ²

¹ เจนญา อรุณพิพัฒน์พงศ์, "ผลสะท้อนของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ที่มีต่อกระบวนการเมืองในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2495" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2516), หน้า 75.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม

พุทธศักราช 2495

ภายหลังการรัฐประหารเรียบร้อยแล้ว คณะผู้ก่อการรัฐประหารได้ประกาศยุบสภา
ผู้แทนราษฎร แล้วตั้งคณะผู้บริหารประเทศชั่วคราว ต่อมาได้มีการประกาศตั้งสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 มาตรา 65
จำนวน 123 คน ประกอบด้วยทหารบก 63 คน ทหารเรือ 13 คน ทหารอากาศ 15 คน ตำรวจ
11 คน และพลเรือน 21 คน ล้วนเป็นพรรคพวกของคณะรัฐประหารทั้งสิ้น โดยให้ทำหน้าที่แทน
สมาชิกประเภทที่ 1 ไปก่อนจนกว่าจะมีการเลือกตั้งทั่วไป

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง เป็นการชั่วคราวเมื่อวันที่ 29
พฤศจิกายน ถึง 5 ธันวาคม พ.ศ. 2494 โดยรับตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหมควย พลโทสวัสดิ์
สวัสดิ์ศรีธัญย์ สวัสดิ์เกียรติ เป็นรองนายกรัฐมนตรี ต่อมามีการปรับปรุงอีก 2 ครั้ง
มีพลโทผิน ชุณหะวัณ เป็นรองนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีชุดนี้มี พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ
พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ เขารวมควยเป็นครั้งแรก โดยได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี
ซึ่งจะเป็นกาวสำคัญให้บุคคลทั้งสอง เข้ามามีบทบาททางการเมืองในเวลาต่อมา

เมื่อจัดตั้งรัฐบาลแล้วได้นำเอารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ใหม่โดยให้มี
ผู้ทรงคุณวุฒิแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ขณะนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้ชื่อว่า

"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495"

ประกาศใช้เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2495 มีบทบัญญัติรวม 123 มาตรา คณะรัฐประหาร
ได้ให้เหตุผลว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้เหมาะสมกับเหตุการณ์ขณะนั้นยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ
ที่เคยมีมาแล้ว ซึ่งนับว่าเป็นการอ้างเหตุผลที่ไม่มีน้ำหนักพอที่จะรับฟังได้เลย ทั้งนี้เพราะเหตุผล
ที่แท้จริง เนื่องมาจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประสบปัญหาความยุ่งยากในการบริหารประเทศ
ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 เพราะไม่สามารถควบคุมเสียงสนับสนุน

ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ตลอดไป จึงคิดหาทางออกโดยการนำเอารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 กลับมาใช้¹ เพื่อเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารสามารถควบคุมเสียงในสภาไว้ ได้อย่างเด็ดขาด ด้วยการแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 จำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ 1 ที่ราษฎรเลือกตั้ง ทำหน้าที่เช่นเดียวกับสมาชิกประเภทที่ 1 ทุกประการ

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2495 พอสรุปได้ดังนี้

1. กำหนดให้ลดจำนวนสมาชิกประเภทที่ 2 ออกเป็นสองระยะ กล่าวคือ ระยะแรกกระทำเมื่อใช้รัฐธรรมนูญนี้ไปแล้ว 5 ปี ถ้าหากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดใด จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาเกินกว่ากึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด ก็ให้เลือกตั้งผู้แทน เพิ่มขึ้นอีกจำนวนหนึ่ง เท่าจำนวนสมาชิกประเภทที่ 2 และระยะที่สองเมื่อครบ 10 ปีแล้วก็ให้ ยกเลิกสมาชิกประเภทที่ 1
2. นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามฟ้องพระมหากษัตริย์ไม่ว่ากรณีใด ๆ มาบัญญัติไว้ด้วย (มาตรา 4)
3. มีบทบัญญัติรับรองเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง ทั้งในภายใต้งบบังคับ แห่งกฎหมาย² (มาตรา 11) ซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 มิได้ระบุไว้แต่ก่อนการประกาศ

¹ กระทบต่อชนชาติ, ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เพื่ออักษร, 2518), หน้า 66.

² การเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495 ผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงต้องสมัคร อย่างอิสระ เพราะพรรคการเมืองถูกยุบเลิกโดยคำสั่งคณะรัฐประหาร เพิ่งจะเปิดโอกาสให้ จัดตั้งพรรคการเมืองได้เมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2495 แล้ว คือวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2495

ใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 บุคคลหรือคณะบุคคลไม่สามารถก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้ เนื่องจากรัฐบาลไม่ยอมออกมติให้กฎหมายรับรอง โดยอ้างว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควร¹

4. กำหนดใหม่ชุดการรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่พิจารณากฎหมายต่าง ๆ ว่าขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 ไม่ระบุไว้

จอมพล ป. พิบูลสงครามเองต้องการที่จะนำรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 มาใช้ดังเหตุผลที่ได้จากคำให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ตอนหนึ่งว่า

สำหรับความเห็นส่วนตัวนั้น ยังชอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 อยู่ เพราะถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ของราชวงศ์จักรี และมีการปลูกเสกก็มาตามวิถีทางไสยศาสตร์ หากใครรุ่มร่ามก็ไปเอง ส่วนการแก้ไขนั้นจะให้ดีกว่าเดิมก็ไม่ได้. . .²

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ฝ่ายบริหารอย่างเต็มที่ แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ไม่สามารถดำเนินวิถีทางการเมืองได้โดยราบรื่นนัก เนื่องจากประสบปัญหาความยุ่งยากในการแบ่งสรรปันส่วนผลประโยชน์และตำแหน่งทางการเมืองให้แก่บรรดานักการเมืองฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล จึงทำให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ขาดความศักดิ์สิทธิ์ลงไป ดังจะเห็นได้จากการประกาศใช้กฎอัยการศึก เมื่อคราวเกิดความวุ่นวายภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2500 เมื่อประชาชนไม่ยอมปฏิบัติตาม รัฐบาลก็ไม่สามารถใช้มาตรการรุนแรงต่อไปได้

¹หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2495.

²หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2491.

ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 เนื่องจากพรรคการเมือง ถูกยุบเลิกโดยคำสั่งคณะรัฐประหาร ผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงสมัครอย่างอิสระ ไม่มีสังกัดพรรคการเมือง การเลือกตั้งครั้งนี้ปรากฏว่า อดีตนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ส่วนใหญ่ไม่เข้าสมัครรับเลือกตั้ง เพราะเห็นวาระรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2495 ไม่เป็นประชาธิปไตย จึงเป็นโอกาสอันดีของคณะรัฐประหารและพรรคพวก ตลอดจนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มสนับสนุนรัฐบาล ได้รับเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะช่วยเสริมฐานะของรัฐบาลให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น สำหรับเสียงสนับสนุนในวุฒิสภานั้นเป็นฝ่ายของรัฐบาลแต่งตั้งเข้ามาทั้งสิ้น และยังได้รับเสียงสนับสนุนจากสมาชิกประเภทที่ 1 อีกประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปทั้งหมด ดังนั้นในระยะแรก จึงเป็นหลักประกันความมั่นคงของรัฐบาลได้เป็นอย่างดี

ขณะเดียวกัน รัฐบาลรีบฉวยโอกาสในขณะที่ฝ่ายค้านรวมตัวกันไม่ติด เนื่องจากมีประกาศห้ามชุมนุมทางการเมือง รวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยการจัดตั้งในรูปแบบ "คณะกรรมการนิติบัญญัติ" ขึ้นทำหน้าที่แนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเสนอพระราชบัญญัติของรัฐบาลและเป็นที่ปรึกษารัฐบาลเกี่ยวกับปัญหาสำคัญ ๆ โดยมอบหมายให้ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ทำหน้าที่เลขาธิการสภานิติบัญญัติ ไชยบาลมิ่งมงคลเป็นที่ประชุมปรึกษา ก่อนที่จะนำร่างพระราชบัญญัติแต่ละฉบับเสนอต่อสภา

พฤติการณ์เช่นนี้ ก่อให้เกิดความขมขื่นใจแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านเป็นอย่างยิ่ง เพราะเท่ากับรัฐบาลเป็นฝ่ายผูกขาดกิจกรรมทางการเมืองไว้แต่เพียงฝ่ายเดียว¹ สมาชิกฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลยังได้รับผลประโยชน์ตอบแทน เช่น ได้รับเงินพิเศษช่วยเหลือรายเดือน ๆ ละ 2,000 บาท รัฐบาลยังได้จัดสรรงบประมาณประจำปีพิเศษให้

¹ปลาทอง (นามแฝง), พรรคการเมืองไทย, (พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2508), หน้า 206.

สมาชิกผู้สนับสนุนไปพัฒนาจังหวัดปีละ 5 แสนบาท ส่วนตำแหน่งทางการเมืองจะจัดแบ่งให้
ไปดำรงตำแหน่งคณะกรรมการนิคมอุตสาหกรรมประจำกระทรวง และเลขานุการรัฐมนตรี นอกจากนี้
ยังให้สิทธิพิเศษบางอย่าง เช่น นำไปทัศนศึกษาต่างประเทศ โดยใช้จ่ายเงินจากงบประมาณแผ่นดิน
เป็นค่าใช้จ่าย และให้โควตาส่งชาวออกนอกประเทศ¹

วิธีการใช้ผลประโยชน์เป็นสิ่งล่อใจเช่นนี้ นับว่าเป็นการดำเนินนโยบายทาง
การเมืองผิดพลาดอย่างมหันต์ เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ให้การสนับสนุนต่างก็หวัง
ผลประโยชน์ตอบแทน จึงเรียกร้องสิ่งตอบแทนอยู่ร่ำไป ทำให้รัฐบาลประสบปัญหายุ่งยาก
ในภายหลังไม่มีที่สิ้นสุด

ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายนิคมอุตสาหกรรมกับฝ่ายบริหาร

1. ช่วง พ.ศ. 2477 - 2481 ซึ่งเป็นยุคที่ พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา
เป็นนายกรัฐมนตรี ลักษณะการเมืองไทยดำเนินไปภายใต้ ยึดถือคตินิยมชาตินิยมรัฐธรรมนุญ สภา
ได้ับการยกย่องว่าเป็นกลไกสำคัญในการปกครอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความสำนึกใน
หน้าที่ มีความกระตือรือร้นในการเป็นปากเป็นเสียงแทนราษฎร และควบคุมฝ่ายบริหารอย่าง
เข้มงวดรัดกุม ทั้ง ๆ ที่ระยะเริ่มแรกก็ยังไม่มระบบพรรคการเมืองเลย

¹ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 6 (21 กรกฎาคม 2500), หน้า 16.

2. ช่วง พ.ศ. 2481 - 2487 จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นช่วงแห่งการสร้างอำนาจของฝ่ายบริหารซึ่งครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) เป็นช่วงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ปิดปากเงียบ เพราะฝ่ายรัฐบาลใช้ "ศาลทหาร" เป็นเครื่องมือจับกุมนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้าม ซึ่งมีทั้งประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตและเนรเทศออกนอกประเทศ

3. ช่วง พ.ศ. 2487 - 2491 เป็นช่วงที่รัฐบาลพลเรือนผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาบริหารประเทศ มีรัฐมนตรีรวมทั้งหมดยี่ 8 ชุด นายกรัฐมนตรีผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้าดำรงตำแหน่งถึง 5 ท่าน ได้แก่ นายควง อภัยวงศ์ นายทวี บุณยเกตุ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายปรีดี พนมยงค์ และพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ช่วงนี้เป็นระยะที่สมาชิกรัฐสภากลับคืนตัวทำการต่อสู้ และเกิดความขัดแย้งกันตลอดเวลา ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ความจริงแล้วช่วงนี้เปิดโอกาสให้นักการเมืองฝ่ายพลเรือนสร้างรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้เต็มที่ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่กลุ่มนักการเมืองฝ่ายพลเรือนไม่ฉวยโอกาสของสร้างรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่กลับไปแก่งแย่งอำนาจกันเองในกลุ่มพลเรือน จนเป็นมูลเหตุให้เกิดการแตกแยกกันอย่างรุนแรงต่างฝ่ายต่างก็หาทางทำลายซึ่งกันและกันด้วยวิถีทางรัฐสภา จึงเป็นช่องโหว่ให้คณะทหารแอบอ้างเป็นสาเหตุทำการรัฐประหาร

4. ช่วง พ.ศ. 2491 - 2495 ระยะเวลาแรกเป็นการต่อสู้กันทางรัฐสภาที่ดี เพราะวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งสมัยรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ เมื่อถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีโดยจันายควง อภัยวงศ์ ออกจากตำแหน่ง วุฒิสมาชิกก็ยังคงมีอยู่ วุฒิสภาจึงกลายเป็นสถาบันหลักที่แสดงบทบาทควบคุมรัฐบาลอย่างเต็มที่ คณะรัฐบาลเองก็เกิดปัญหาในการเรียกร้องขอตำแหน่งเป็นการตอบแทนอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับมีรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยที่สุดที่เคยมีมา จึงทำให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความยากลำบาก คณะรัฐประหารจึงหาเหตุทำการรัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494

แล้วร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นใช้แทน ได้แก่อำนาจรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 เพื่อเป็นฐานรองรับอำนาจของคณะรัฐประหาร บทบาทของรัฐสภาจึงไม่เด่นชัดในช่วงนี้

จากการศึกษาความเป็นไปของฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารแล้ว จะเห็นว่า เสถียรภาพของรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง จะเป็นการต่อสู้กันทางรัฐสภาอย่างสมศักดิ์ศรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีไม่มากนักที่ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องในฐานะตัวแทนของราษฎร ส่วนมากเมื่อได้รับเลือกตั้ง เขามาแล้วมีบทบาทในทางไม่ที่ต่อรัฐสภา มีหลายคนต้องการลาภ ยศ จากผู้บริหารที่มีอำนาจ จึงเป็นช่องทางให้ระบบรัฐสภาล่มเหลว คู่ใจจากช่วง พ.ศ. 2487 ถึง พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลพลเรือนลัดเปลี่ยนกันเข้าบริหารประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เริ่มมีการรวมกลุ่มกันต่อสู้กันตามวิถีทางรัฐสภา เห็นแก่ประโยชน์และพรรคพวกจึงทำให้รัฐบาลแต่ละชุดบริหารประเทศควกระยะเวลาอันสั้น

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาต่อไปอย่างยิ่งที่จะศึกษาปัญหาเสถียรภาพของรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งในช่วง พ.ศ. 2498 ถึง พ.ศ. 2514 เพื่อศึกษาถึงจุดอ่อนของข้อบกพร่องและความล้มเหลว เพื่อหาวิธีป้องกันและแก้ไข ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของชาติไทยเป็นประการสำคัญ

ศูนย์วิทยพัทธพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย